

AFRİKA'DA KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ

Silvere WILLEMEN

GİRİŞ

Afrika'da profesyonel kütüphanecilik eğitimi hakkında genel bilgiler vermeden önce, bunun tropikal Afrika'nın sadece İngilizce ve Fransızca konuşulan memleketlerini içine alan bir çalışma ve bu bölgelerdeki kütüphaneciliğin gelişmesine genel bir bakış olduğunu belirtmekteyiz.

Profesyonel kütüphanecilerin yetiştirilmesi meselesi, gün geçtikçe Kütüphane idaresinin gelişmesinde birinci şart olarak ortaya çıkmaktadır. Kütüphanenin fonksiyonunun sadece kitapları koruma olmadığı göz önüne alınırsa, bütün milletlerin eğitiminde çok etken bir rol oynayan profesyonel kütüphanecilik eğitiminin, daha büyük bir önemle organize edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1933 te Cemiyeti Akvam (League of Nations)¹ in himayesinde kurulan ve faaliyetleri UNESCO tarafından deruhte edilen «International Institute of Intellectual Co-

Operation»² profesyonel kütüphanecilik eğitiminde milli ve milletlerarası alanda büyük ölçüde araştırmalar yapmıştır. Bunun başlangıçtaki gayesi, kütüphaneciye işinde bir problemi halletmek için ihtiyacı olan teknik eğitimi vermek, bunu çözümlemek için bilgi toplamak, problemle bir bütün olarak bakabilmek ve neticeye varmak için tatmin edici yollar bulmaktır. Yapılan araştırmalar gelecek için değildi; sadece o günün problem ve sorunlarını kapsamaktaydı.

Paris'te 22-23 ve 24 Mayıs 1965'te Avrupa'lı profesyonel eğitimcilerin katıldığı bir seminerden sonra, IFLA³ Kütüphane Eğitimi Komitesi tarafından Ocak 1966'da bir rapor hazırlandı. Bu rapor, çok gerekli olan reform için zamanımızın entellektüel değişimini ve kütüphaneciliğin genel problemlerini içine alan bir kütüphanecilik eğitiminin ilk şart olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat geç-

²Milletlerarası Entellektüel İşbirliği Enstitüsü.

³International Federation of Library Associations (Kütüphane Dernekleri Milletlerarası Federasyonu).

¹Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın 1945'ten önce mevcut olan benzeri. Milletler Topluluğu.

mişteki gelenekler -ki hâlâ etkileri görülmektedir- her ülkede kütüphanecilik eğitiminin organizesinde önemli bir etki yapmaktadır. Bu bize, şimdi kütüphaneciliğin hızla gelişmekte olduğu Avrupa Kıt'asında son 30 yıl içerisinde kütüphanecilik konusundaki gelişmeler hakkında bir fikir vermektedir.

Bununla beraber profesyonel eğitim konusunda Avrupa «Kitapları saklama metodu»ndan «neşretme ve hizmete sunma metodu»na geçişte oldukça yavaş adımlarla ilerlemiştir. Bu gelişme kitapların kullanılması konusunda kısa bir geçmişi olan memleketlerde daha çabuk ve hızlı olmuştur. Robert Escarpit, *The Book Revolution*⁴ adlı eserinde şu önemli noktaları belirtir: «Bu çalışmada kütüphaneler hakkında çok az şey vardır. Çünkü kütüphanelerin durumu hâlâ iyice anlaşılammıştır. Birçok memleketlerde kütüphaneler kitapların kullanılması yerine saklanması geleneğinden daha yeni kurtulmağa başlamaktadır.» Amerika'da, kütüphanelerin rolü konusunda evvelce yapılan analizlerden birisinde Miss J. E. Sabur «Birçok yıllardan beri tamamen anlaşılmıştır ki ekseriyetle karışık haldeki kitapların katalog ve tasnifinin yapılması için kütüphanecilik eğitimi yapan okullara şiddetle ihtiyaç vardır. Bugün problemler daha da karışık bir hal almaktadır. Eğer kütüphaneler eği-

tim mekanizmasının bir kısmı işeler, kütüphaneciler de değişen ve gelişen bilgileri eğitimciler kadar bilmelidirler. Ve yine eğer kütüphaneler gelişmenin bir faktörü işeler, kütüphaneciler de değişen ve gelişen bilgileri eğitimciler kadar bilmelidirler. Ve yine eğer kütüphaneler gelişmenin bir faktörü işeler, kütüphaneciler de problemlerin çözümünde bir sosyolog, bir ekonomist ve bir idareci kadar bilgili olmalıdırlar.» demektedir.

Başlangıçta Afrika'da profesyonel eğitim, mevcut kütüphanelerin ihtiyacı için daima tedbirli davranan Avrupa geleneklerini takip etti. Yüksek seviyede personel eğitiminin ilk planlaması şöyle idi: Bu kıt'adaki kütüphanecilik mesleği için eğitim liderleri; halk, okul, üniversite ve özel kütüphaneler alanında aktif rol alabilecek bütün mes'uliyetleri müdrük ve bu şartlara göre eğitilmiş olmalıdırlar.

Ibadan (Nijerya) daki seminerden 10 yıl sonra, 1962 de Enugu (Nijerya) da halk kütüphanelerinin gelişmesi için toplanan bölgesel seminerde, bu seminere iştirak edenler, kütüphane personeli eğitiminin planlanması kadar, bu planlamayı kütüphanelerin bizzat yapmasının gerekliliğinde fikir birliğine vardılar.

Afrika'daki kütüphanecilik okullarının gayeleri şöyle sıralanabilir :

⁴Kitap ihtilâli

a) Diğer meseleleri yanında kütüphaneciliğe de mesleki değer vermek ve eğitimi standard bir hale getirmek,

b) Gelecekteki kütüphane sorunlarına özel bir dikkat ve itina göstermek,

c) Eğitim problemlerini bölgesel ihtiyaçlar ve bölgesel planlamaya göre tayin etmek,

ç) Afrika'nın meseleleri ile ilgili yeni materyallerin neşredilebilmesinden sorumlu olmak,

Kütüphanecilik eğitiminin önemli bir ihtiyaç ve bunun kütüphanelerin gelişimini yürüten bir kuvvet olduğu kabul edildiğinden bu yana, tropikal Afrika'da «kütüphane» konusunda büyük değişiklikler meydana gelmiştir.

Böylece birçok sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kütüphanelerin gelişimine mi, yoksa kütüphanecilerin eğitimine mi öncelik verilmelidir?

GEÇMİŞTEKİ TECRÜBELER

Kütüphaneler : Tropikal Afrika'da ilk kütüphane Senegal Araştırma ve Dokümantasyon merkezi olarak St. Louis'te 1849'da kuruldu ve ilk kütüphaneci eğitimi bir kurs olarak 1944'de Gana'da organize edildi. Kütüphanecilerin eğitimi Avrupa'dan daha çok kütüphanelerin kendi sorumlulukları altındadır. Kütüphanelerin bir bütün olarak planlanmasını mütalâa etmeden önce onların tarihi gelişimine bir göz atmak yerinde olur.

Her ikisi de elzem olan bu unsurlardan birini öncelikle seçmek durumundayız. Bu, az gelişmiş memleketlerde halâ çözümlenememiş kompleks problemlerden birisidir. Uzun araştırma ve tecrübelerden sonra özellikle Lâtin Amerika'da UNESCO Genel Direktörü Mr. Réne Maheu'nun «mantıki bir disiplin zamanımızı geleceğin şartlarına göre görmemizi sağlar» ifadesini teyid eden bir kütüphanecilik planlaması elde edilmiştir. Biz bu planı Mr. S. V. Penna'ya (UNESCO Kütüphanelerin Gelişimi ve Dokümantasyon Merkezi Direktörü) borçluyuz.

Kütüphanecilerin mesleki eğitimlerinin gayesi ilk olarak geçmiş tecrübelerin kısa analizi, daha sonra eğitim planlamasının kütüphanecilikle olan ilgisinden doğan ekonomik ve sosyal gelişim ile ilgili problemleri ortaya koymaktadır.

Birçok Afrika devletlerinin bağımsızlıklarını kazandıkları 1960 yılından önceki devreye bakacak olursak kütüphaneleri basit olarak iki kısma ayırırız.

1. Özel, üniversite ve okul kütüphaneleri,

2. Genel ve halk kütüphaneleri.

Birinci gruptan ilk kütüphaneler, Jeoloji Kütüphanesi (Nijerya 1919), ve Pastör Enstitüsü Kütüp-

hanesi (Senegal 1924) dir. Müstemlekelerde kurulan kütüphaneler bir bölgeden diğerine büyük değişiklikler göstermektedir. Üniversite kütüphaneleri İngilizce konuşan memleketlerde 1948'den (Gana, Nijerya), Fransızca konuşan memleketlerde 1952'den (Senegal) geriye gitmez.

Genel ve halk kütüphaneleri biraz daha eskidir. İlk halk kütüphaneleri 1832 de Lagos'da (Nijerya) ve 1935 te Gana'da kuruldu, fakat genellikle kütüphanelerin kuruluşu II. Dünya Savaşından sonraki senelere rastlar. Birinci katagoriye giren okul kütüphaneleri «book depositories» in bir kolu idi. Şunu belirtmek yerinde olur ki genel kütüphaneler halk kütüphanesi olmaktan çok okuma odaları niteliğinde idi. Bu ülkeler henüz bütün memlekete şamil profesyonel eğitim programlarının ilk basamaklarındadırlar.

Profesyonel Eğitim : 1944'den bu yana genç Afrika'lılar Gana kütüphanelerinde 3 yıl süren bir ikinci eğitim yapmaktadırlar. İngiliz

Kütüphaneciler Cemiyeti Haberleşme kursları başladıktan sonra bir yıl süre ile İngiltere Kütüphanelerinde çalıştılar. Bu iş, genç Afrika'lı personel için çok güç ve pahalı bir yoldu. Aynı zamanda İngiliz Kütüphaneciler Cemiyetinin sağladığı imkânlar ve edinilen bilgiler Afrika Kütüphanelerinin ihtiyaçlarını karşılayamamaktaydı.

Fransızca konuşan memleketlerin kütüphanecileri için eğitim 1961 de Toulouse'de başladı. 8 hafta süren bu kursta, Afrika ülkelerinin gerçek ihtiyaçlarının çok dışında konular tartışıldı ve kursun gayesi gerçekleştirilemedi.

Geçmişin tecrübelerinden şu sonuca varabiliriz : 15 yıl içerisinde Afrika kütüphaneleri eski durumları ile şimdiki durumları arasında büyük ilerlemeler kat ederek kitapların saklanması fikrinden, istifadeye sunulması fikrine geçmişlerdir. Bu memleketler, kütüphanecilik eğitimine verilen önemle büyük problemlerinin çoğunu çözümleneceklerdir.

Ş İ M D İ K İ D U R U M

Kütüphanelerin Gelişimi : İçinde yaşadığımız devirde eğitim alanında meydana gelen büyük değişiklikler, kütüphaneler ve kütüphanecilerle direkt olarak ilgilidir.

Herşeyden önce insanlığın ifade tarzının üstünde durmalıyız. Şu akılda tutulmalıdır ki sözlü ifadeden yazılı ifadeye diyaloglar ve alfa-

betik karakterdeki yazılar ile geçilmesi yüzyıllar almıştır ve biz şimdi yazılı ifade devrinden gözle eğitim devrine geçişi tamamlamaktayız.

Daha dikkatli bir inceleme için çeşitli yazı ifade örnekleri alındığında, belgelerin ilk olarak papirüs ile başladığı, zamanımızdaki gazetele-

re kadar geliştiği ve tekniğin gelişmesi neticesinde resimle ifade devrine erişildiği görülmektedir. Her ne kadar resimle ifade devrine doğru bir geçiş içerisinde isek te, bu 21. yüzyıl, eğitimlerini geliştirmek isteyenler için kitapsız bir devir olacaktır demek değildir.

Yazı, kelimelerin zamanı yemesini sağladığı gibi, kitaplar da devirleri kısaltmıştır. Gelişmelerin kitap gelişimi ile büyük oranda ilgisi vardır. Zamanla kitap, bilgi ve düşüncelerle dolu fikirler, bilgiler ve kültürler için bir vasıta haline gelmiştir. Bu elbetteki teknik gelişmelerin bir sonucudur; fakat bir bakıma kütüphanecilerin meselelerini teknik bir işten ziyade sosyal bir hizmet olarak kabul etmelerinin rolü vardır. Kütüphanecilik eğitiminde halka hizmet fikrinin ehemmiyet kazanması Afrika devletlerinin istiklallerini kazandıkları devreye rastlar. Bunun neticesi olarak da kütüphaneciler pasif bir durumdan aktif bir duruma geçmişlerdir. Yeni okullar ve halk kütüphaneleri açıldıkça kütüphanecilerin toplumdaki yerlerini kesin olarak tayin edememelerinden doğan bir takım güçlüklerle karşılaştıklarını görüyoruz.

Birçok Afrika Devletlerinde öğretmen yetiştiren kolejlerin açılması, kütüphane ve eğitim ile ilgili dokümanların toplandığı yerlere ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Bu kolejlerin gayet iyi organize edilmiş

olmaları ve sayılarının çok çabuk çoğalması dolayısıyla okul ve halk kütüphanelerinin gelişmesinde rol alabilecek araştırmalar ve öğretmenlerin yetiştirilmesinde büyük yardımları olmaktadır. Bu husus Afrika eğitim bakanlarının yaptığı toplantıda eğitim planlamasının bir parçası olarak dikkatli bir şekilde incelenmiştir.

Şimdiki geçiş devrinde, kütüphaneler yüksek ve imtiyazlı zümrenin faydalanabileceği bir yer olmaktan çıkarak şehirleşmenin ortak bir problem olduğu Afrika devletlerinde herkesin kullanabileceği ilk aklagelen bir yer olma durumuna geçmiştir. Kütüphaneciliğin geniş bir alana yayılması yolunda bilhassa İngilizce konuşan memleketlerde yapılan çalışmalarda kitapları gezici kütüphaneler vasıtasıyla köylere kadar götürme gayesi güdülmektedir. Talebelerini üniversiteye yetiştiren okulların yanında topluma bilgi veren ve onun üniversitesi olan kütüphanelerin önemi gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Elbetteki bütün bunlar geri kalmışlığı ortadan kaldıracak bir ekonomiyi kuracak halkla ve toplum kalkınmasına, ayrılmaz bir şekilde sıkı sıkıya bağlıdır.

Profesyonel Eğitim Problemleri: Afrika kütüphaneleri hakkında gerçek bilgi sahibi olan herkes, 1953 teki Ibadan seminerinden bu yana gelişmeler olmasına rağmen kütüphanecilerin, bilhassa eski persone-

lin eğitiminin halâ temel problem olduğunu bildirmektedirler.

Fransızca konuşulan Afrika ülkelerinde durum daha kararsızdır. Bu noktada ananeler hususunda bariz itilâflar mevcuttur. Birçok kişiler «mücadele etmek zorunda olduğumuz anelerimiz yoktur» diyen Afrika'lı eğitimcilerle aynı fikirde değildirler. Teorik olarak süregelen anelerimizin olmaması, gelişme için gerekli bünyenin kurulmasında büyük bir avantajdır. Diğerlerinin düşüncesine göre gelenekler «Afrika'lılık» zihniyetini boğacaktır, çünkü yeni kültürel faktörler derece derece gelişmektedirler.

En iyi kütüphaneci eğitim şeklinin tesbiti için Nijerya ve Gana kütüphaneleri arasında 5 yıl süren münakaşaların sebebi meslekî geleneklerin noksanlığı idi. Daha önce belirtildiği gibi üniversite eğitimi görmüş geleceğin kültürel faktörlerinin idarecileri olan organizatörler lehine olan karar Ibadan seminerinde alınmıştır. Bu konferans boyunca, iyi eğitilmiş kütüphanecilerin oynayacağı rolü kütüphanelerin şimdiki gelişmiş, tecrübeli kütüphaneciler ve geniş bir kadrosu olan memleketlerdeki kütüphanecilerin oynayacağı rolden çok daha önemli olduğu üzerinde durulmuştur.

Personel eğitim problemleri iki kısımda mütalâa edilmektedir. Birincisi doğrudan doğruya eğitimle ilgili, diğeri iş organizesidir. Gana

Nijerya ve Habeşistan'daki üç milli okul ve İngilizce konuşan Doğu Afrika memleketleri için Kampala'da (Uganda), Fransızca konuşan tropikal Afrika memleketleri için Dakar'da (Senegal) UNESCO'nun yardımları ile kurulan iki bölgesel kütüphane eğitimi merkezinin tecrübelerine dayanarak bu iki eğitim problemi arasında mukayeseli bir analiz yapılabilir.

Profesyonel Eğitim Kurumlarına Giriş : Yukarıda bahsedilen beş kuruma giriş şartları üniversite kurslarını takip edebilecek bir diplomayı gerektirmektedir. UNESCO'nun burs planına göre yürütülen bu iş, bütün devletlerin kütüphane ihtiyaçlarını karşılamak maksadiyle kütüphanecilerin bir ikinci eğitim yapmalarını gerekli kılıyordu. Senegal'de kütüphaneciler veya dokümantasyoncular eğer kütüphanecilik olkularına giriş şartlarını haiz değilse özel bir imtihana tabi tutulurlar. Seneler geçtikçe öğrenci sayısında artış kaydedilmektedir. 1964 - 65 de değişik eğitim seviyelerinde toplam 19 kişi varken 1965-66 da yine aynı eğitim seviyelerinde 25 kişi olmuştur.

Eksikliklerin Giderilmesi : Kütüphanecinin Afrika'da az prestij sahibi olması ilerlemeyi veya istenilen hızla ilerlemeyi köstekleyen sebeplerden birisidir. Gana ve Nijerya'da durum diğerlerinden çok daha iyidir. Bu ülkelerde daha iyi bir kütüphane ve kütüphaneci-

lik atmosferi hazırlayanlara müteşekkirimiz. Geri kalan Afrika ülkeleri de kalkınma gayesiyle kütüphane planlamasına büyük ölçüde önem vermektedirler. Ama bu konuda daha pek çok yapılacak iş vardır. Kütüphane çalışmalarına yüksek sosyal bir veçhe vermek, Afrika'lı kadınları kütüphanelerde çalışabilecek hale getirmek en önemli hareket noktalarını teşkil eder. Batı Afrika'da halk kütüphanelerinin kurulması 1950 (Gana) ve 1955 (Nijerya) yıllarına rastlar. Kuruluş kanunlarının bu tarihlere tekabül ettiğini gözönüne alırsak; bu iki ülkenin bu kanunlarla gelecekteki ilerlemiş kütüphanelerinin ihtiyaçları için ilk adımları atmış olduklarını görürüz.

Habeşistan'da herbirinin kütüphanesi bulunan 80 ortaokulun kurulması kararlaştırıldığında, bu okulların kütüphaneci ihtiyacı için kısa vadeli bir eğitim programı düzenlendi. 1966'da öğretmen kütüphaneci olmak üzere bu kurslara 30 kişi kayıt oldu.

Kuruluş halindeki bir kurumun karşılaşacağı güçlükler düşünülürse bir kaç yıl içinde elde edilen sonuçların tatminkâr olduğu görülür. Her yıl eğitilenlerin sayısı Gana, Nijerya ve Kampala'da 12 - 15, Habeşistan ve Dakar'da 20 - 23 arasında değişmektedir. Ibadan Kütüphanecilik Enstitüsü 1965 yılında 52 kütüphaneci mezun etmiştir. Bunların

çalıştıkları kütüphane türlerine göre dağılışı şöyledir :

Millî kütüphane	3
Okul kütüphanesi	1
Özel kütüphane	6
Halk Kütüphanesi	12
Üniversite kütüphanesi	26
Diğer kütüphaneler	4

Dakar Bölgesel Kütüphanecilik Okulundan ise 18 devletten aşağıdaki devrelerde toplam 64 kütüphaneci yetişmiştir :

Sene	Mikdar
1963 - 1964	20
1964 - 1965	19
1965 - 1966	25

Çalışmaların Organizasyonu :

Personelin yüksek kalitede olmasını gerektiren sosyal faktörler sebebiyle kütüphanecilik çalışmalarını üniversite tipindedir. Nijerya gibi kütüphane çalışmalarının üniversite seviyesinde öğretim için düzenlendiği memleketlerse, daha ihtisaslaşmış kurslar organize edebilirler. Meselâ Kanada bibliyografya diploması için kaliteli kütüphaneci yetiştiren bir kursun organize edileceği umulmaktadır. Adis Ababa ve Kampala'da üniversite seviyesindeki kurslara ilâveten ikinci bir kurs varken Dakar'da üniversite seviyesinde bir kurs mümkün olmuştur. Genellikle adayların orta öğretimi tamamlamaları için müfredata pedagoji dersleri konmuştur. Bu kursların sayısı her yıl öğ-

renci sayısına göre değişmektedir. Kursların süresi ise okullar arasında farklılık gösterir. Şimdilik bu kurs süreleri Kanada 3 yıl, Kampala ve Habeşistan'da 2 yıl, Nijerya ve Dakar'da 1 yıldır.

Bu kuruluşlar genellikle üniversite kuruluşlarına yakındır. Nijerya'da «Ibadan Üniversitesi Kütüphanecilik Enstitüsü», Habeşistan'da Adis Ababa'da «Haile Selâsiye I Üniversitesi Eğitim Fakültesi» ve Uganda'da Kampala'da Makare Üniversitesi «Doğu Afrika Kütüphanecilik Okulu» bu gayeye hizmet eden kuruluşlardır.

Akra'daki önceleri Gana Kütüphanecilik Okulu olarak bilinen kurum 1965 ten itibaren lisans derecesi veren bir müfredat ile yeni bir hale getirilmiştir. Bu okul 1967 yılından bu yana da 1 senelik yüksek seviyeli kütüphanecilik kursları vermektedir.

Dakar'da üniversite içinde kütüphaneci yetiştirme merkezi gayet iyi yönetilmektedir. İlk adım 1965 te İlk ve Orta tahsilin sevk ve idare

resinin yüksek tahsile bağlanması ile tamamlanmıştır.

Konular ve Çalışma Metodları : Şayet kütüphanecilik okulu bir üniversite ile işbirliği yaparsa; personel ilişkileri, iki kurum arasında daha iyi anlaşma, üniversite standartlarının derslere uygulanması, pratik faydalar, gibi büyük avantajlar birkaç yıl içinde yeni kütüphaneler kavramında büyük değişiklikler yaratabilir.

Kütüphanecilik kurslarının üniversite seviyesindeki genel çalışmalara bağlanması kolay olmuştur. Müfredat, teknik bilgilerle henüz dengeli bir hal alamamıştır. Çeşitli kurumlar bu problemlerle uğraşmaktadır. Özellikle Ibadan Kütüphanecilik Enstitüsü bu konudaki çalışmalara daha çok önem vermektedir.

Afrikalı kütüphanecilerin yetiştirilmesi için ilk ve esas program Ibadan'da ortaya atılmıştır. Aşağıda 3 yıllık Dakar kursları ile 6 ayda sertifika veren Kampala kurslarının bir mukayesesini bulacaksınız.

Ders Konusu	Temel		Dakar		Kampala
	Program	Senelik	(saat olarak)	(saat olarak)	Altı aylık
	(saat olarak)	1963-64	1964-65	1965-66	(saat olarak)
Kütüphane organizasyon ve idaresi	45	48	72	56	89
Katalog ve tasnif	90	72	48	144	80
Kitap seçimi ve siparişi	90	—	—	—	—
Müracaat ve bibliyografya	90	61	160	208	55
Halk ve özel kütüphaneler	45	—	48	14	—
Yetişkinlerin eğitimi ve arşiv	30	8	10	10	—
Pratik çalışma	60	107	64	80	—
Toplam	450	296	402	512	224

Müfredatın ciddi bir şekilde uygulanması istenirken esas müfredata dokümantasyon, tarih ve kitap tekniği gibi konular dahil edilmemiştir. Özel konularda kurslar açılması, bunun pratik çalışmalarla desteklenerek istenilen neticeye varılması, pratik yapılabilecek kütüphanelerin kurulması çok mühim faktördür. Yeterli ve tatminkâr milli kütüphanelerin yokluğunda, üniversite kütüphanesi umumiyetle kütüphanecilik lâboratuvarı olarak görev yapar. Bu durum çok uzun bir zaman devam etmemelidir. Milli kütüphane milli bibliyografyaların hazırlanması ve toplu katalogların düzenlenmesi gibi görevlerinin yanı sıra bu görevlerini de en kısa zamanda yerine getirmelidirler.

Genel eğitim kurslarının ışığı altında planlanan bu kurslarda, yetişkin kütüphanecilere eğitimin problemleri ve kültürün yayılma işlemleri anlatılmalıdır. Ayrıca ekonomik ve politik meseleleri anlamak bakımından «kalkınma lisansının» yabancısı olmamak gerekir.

Yetenekler ve Diplomalar : Beş okul bu çalışmalarda değişik standartlara göre çeşitli diplomalar verir.

- Nijerya'daki Enstitü bir yıllık kurslardan sonra yüksek kütüphaneci diploması verir.
- Gana'da Kütüphanecilik Bölümü 3 yıllık kütüphanecilik

eğitiminden sonra lisans verir.

- Habeşistan'da kütüphanecilik isteğe bağlı bir konudur. İlim veya sanat kollarında lisans diploması alınabilir. Ayrıca kütüphanecilik diploması da veren orta dereceli okullar vardır.
- Kampala'da yüksek seviyedeki iki yıllık kurstan sonra kütüphanecilik diploması verilir. 6 aylık eğitimden sonra ise sertifika almağa hak kazanılır.
- Dakar'da imtihanlarda başarı gösterenler Senegal Milli Eğitim Bakanlığından orta dereceli diplomalar alırlar.

Kütüphane Planlaması : Profesyonel kütüphaneci eğitiminde geçmiş deneyleri ve şimdiki problemleri bir tarafa bırakarak biz için eğitim planlamasına dönelim.

Kütüphaneciler, eğitimlerinin bitiminde iyi iş bulacaklarına inanmalıdırlar. Onların ekonomik ve sosyal pozisyonları, diğer bir deyimle çeşitli sosyal etkenler ve nedenler bu kütlenin bir kısmının diğer işlerde çalışmalarını gerektiriyor. Genç devletler çok kütüphaneci yanında az kütüphaneye sahip olmakla değişik bir problemle karşı karşıya olmaktadırlar. Veya öğretmenlerin kütüphanelere olan ilgilerinin azlığı kütüphaneciler için yeni umutların doğmasını geciktirmektedir.

Karakteristik problemler, bu geçiş döneminden sonra basit bir planlama ile çözülebilir. Millî planlar hadiselerin şimdiki durumundan sorumlu tutulmalıdırlar, çünkü kütüphane planlaması eğitim planlamasından daha sonra gelişmiştir ve şimdi eskisine nazaran daha faydalı olmaktadır.

Kütüphane planlama tekniği ekonomik ve sosyal kalkınma ile ilgilidir ve henüz çok fazla gelişme safhası bulamamıştır. Her memleketin kendine has özel meseleleri olduğundan kütüphanecilik önce memleket seviyesinde ele alınmalıdır ki daha sonra beynelmilel çalışmalara geçilebilsin. İyi planlama standartlarına en çok yaklaşıldığı zaman mümkün olur.

Planlama tecrübe ve maharetli hazırlamalarla başlar «para» ile biter. Ki bu para kavramının gerektir-

diği acil masraflar yayım, program hazırlama, neşir, icra ve neticelerin değerlendirilmesini kapsar.

Millî kütüphanelerin açılması ve dokümantasyon merkezlerinin kurulması problemleri, kütüphanecilerin prestijleri ve tatmin edilmeleri programlarının gelişmesi, kütüphanelerle ilgili kanun yapma veya kütüphanecilere, arşivcilere ve dokümantasyonculara özel statü sağlamakla çözülebilir.

Kütüphane hizmetlerinin planlaması bize iki problemin çözülmesinde yardımcı olacaktır. Kütüphanecilik öğretimi yapan kişilerin eğitilmesi ve bina standartları, personel eğitimi, kitap stoklarını koruma, otomasyon, bibliyografik araştırma, katologlama ve tasnif konularında planlama gereklidir. Planlama konusunda UNESCO, üye ülkelerine en iyi şekilde yardımcı olmaya çalışmaktadır.

UNESCO Buletin for Libraries
XXI, 6 (1968) 291 - 300'den
Çeviren : Hilmi ÇELİK

Çeviren'in Notu :

Yukarıda okuduğumuz yazı, geri kalmışlığın daha ilk basamağında, kalkınma çabası ile çırpınan insanların kütüphanecilik mücadelesi ve sorunlarının kısa bir özetidir. Bu yazıyı elimizden geldiği kadar Türkçeleştirmeye çalıştık. Muhakkak pek çok kurslarımız vardır. Fakat asıl konu ve meseleler hakkında bir parça bilgi verebiliyor isek, kendimizi mutlu sayarız.

Özet olarak, bugün Afrika'da bizdekenden farklı olarak kütüphanecilik eğitimi üç basamak halinde yürütülmektedir.

- a) Kısa süreli kurslar,
- b) Orta dereceli kütüphanecilik okulları,
- c) Yüksek dereceli kütüphanecilik okulları.

Bu üç kaynaktan da memleket kütüphaneci kazanmaktadır. Ama ne var ki, az gelişmiş olmanın kaderi; kütüphaneci toplum içindeki gerçek yerini henüz bulamamıştır. Aynı ülkelerde yukarıda belirtildiği gibi yeterli iş sahalarının olmaması zaten farklı gruplardan meydana gelmiş bu kütleyi daha da çok parçalamaktadır. Tek tek kalan fertler, acaba bu problemlerin çözümlenmesini gerçekleştirebilecekler mi?

Kısaca Afrika ülkelerindeki kütüphaneler ve kütüphanecileri ülkemizle mukayese edecek olursak :

Afrika Ülkelerinde

Ülkemizde

1 — Kütüphaneciler pratik yapacak örnek kütüphanelerden yoksun.	1 — Örnek sayılabilecek kütüphane sayısı çok daha fazla.
2 — Yeni kütüphaneler açılmadığı için kütüphanecilerin iş bulma meselesi ciddi bir sorun.	2 — Kütüphanelerimiz kütüphaneci beklemekte.
3 — Kütüphanecilik eğitimi için farklı uygulamalar yapılmakta.	3 — Sadece üniversite seviyesinde.
4 — Dersler sayı bakımından daha az.	4 — Daha çok ders var.
5 — Ders saatleri daha çok.	5 — Ders saatleri daha az.
6 — Ders programlarında arşiv ve dokümantasyona yer verilmiş.	6 — Müfredatta arşiv ve dokümantasyona yer verilmemiş.
7 — Kütüphanecilikte en son gelişmeler (Information Retrieval, otomasyon) gibi yeni konular henüz işlenmemektedir.	7 — Kütüphanecilikteki en son gelişmeler henüz işlenmemekte.
8 — Toplumda kütüphane kavramı yok denecek kadar az veya yeni.	8 — Bu noktada çok daha ileriyiz.

Bu basit mukayese, bütün Afrika kütüphanelerinin yarının yöneticilerinden daha iyi yetiştirildiğimiz ve daha iyi imkânlarla sahip olduğumuzu gösteriyor. Bunun yanı sıra arşiv ve dokümantasyon gibi konularla, yeni gelişmelerin müfredat programlarında mevcut olmaması gerçekten büyük bir boşluktur. — H. Çelik.